

Wspomnienie w 60. rocznicę powstania Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego. Członkowie Tymczasowego Zarządu PTP

Zofia Wegner

16 maja 2008 r. mija 60 lat od powstania Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego. To ważne dla polskiej nauki wydarzenie dokonało się 16 maja 1948 r., w czasie I Zjazdu Parazytologów Polskich odbywającego się w Instytucie Medycyny Morskiej i Tropikalnej Akademii Lekarskiej w Gdańsku-Wrzeszczu. W zebraniu organizacyjnym, któremu przewodniczył prof. Witold Stefański, uczestniczyło 81 osób, w tym 36 członków założycieli Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego. Wówczas również dokonano wyboru Tymczasowego Zarządu Towarzystwa (kadencja 1948–1950), który miał opracować statut i nadać mu formalny status przez wpisanie do rejestru stowarzyszeń i związków. W skład Zarządu weszli:

prof. dr hab. Jerzy Morzycki – przewodniczący

prof. dr hab. Fryderyk Pautsch – sekretarz

doc. dr hab. Abdon Stryszak – skarbnik

Wszyscy trzech wybrani członkowie Zarządu byli wybitnymi naukowcami, dlatego też rocznica powstania PTP jest dobrą okazją aby szerzej zaprezentować Ich życiorysy, tym bardziej, że w opracowaniu „Parazytologia i parazytologia w Polsce – 50 lat działalności PTP (1948–1998)” zamieszczone zostały krótkie biogramy jedynie przewodniczących Zarządów PTP.

Prof. dr hab. med. Jerzy Morzycki

Prof. J. Morzycki urodził się 25 stycznia 1905 r. w Hallensee koło Berlina (Niemcy). Ojciec Profesora – Bolesław był inżynierem metalowcem, a matka – Władysława, z domu Zakrzewska, pochodziła z wielkopolskiej rodziny ziemiańskiej. Miał jedną siostrę – Irenę Iłakowicz. W 1942 r., Profesor po-

ślubił Marię z d. Wojno, późniejszą profesorką i kierowniczką Katedry i Zakładu Mikrobiologii Farmaceutycznej AM w Gdańsku. Prof. J. Morzycki miał trzy córki: Ewę, Marię i Elżbietę-Annę. Wszystkie ukończyły studia medyczne na wydziałach lekarskich AM.

Prof. J. Morzycki spędził dzieciństwo z rodzicami w Niemczech, Rosji i Finlandii. Tam otrzymał staranne wychowanie i poznawał języki obce. Biegłe mówił po niemiecku, angielsku, francusku i rosyjsku. W 1919 r. razem z rodzicami powrócił do Polski. W 1923 r. ukończył Państwowe Gimnazjum Humanistyczne w Bydgoszczy, a w latach 1923–1930 studiował medycynę na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego. W 1931 r. uzyskał dyplom i tytuł Doktora Wszech Nauk Lekarskich.

W 1929 r. jako absolwent UW, zaczął pracować, początkowo jako wolontariusz, a następnie jako asystent, w Dziale Bakteriologii i Medycyny Doświadczalnej Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie, pod kierunkiem wybitnego uczonego i pedagoga, profesora Ludwika Hirszfelda. W tym okresie badania i publikacje prof. J. Morzyckiego dotyczyły głównie zagadnień serologicznych i immunologicznych. Interesował się też bakteriologią, chorobami zakaźnymi i medycyną tropikalną. Specjalizował się we Francji i francuskich koloniach afrykańskich, gdzie m.in. ukończył kursy medycyny tropikalnej i okrętowej (w Marsylii) i odbył praktykę na statkach Francuskiej Marynarki Handlowej. W latach 1932–1933 odbył, w charakterze lekarza, obowiązkową służbę wojskową w Szkole Podchorążych Sanitarnych Rezerwy, a następnie w Marynarce Wojennej w Gdyni.

Po zwolnieniu z wojska prof. J. Morzycki powrócił do pracy w PZH w Warszawie, lecz gdy zauważono Jego duże zdolności organizacyjne, już w końcu 1933 r. powierzono Mu stanowisko dyrektora Miejskiego Instytutu Higieny w Bydgoszczy (miał wówczas zaledwie 28 lat). W latach 1934–1938 kierował Państwowym Zakładem Higieny w Poznaniu, gdzie też publikował prace z zakresu bakteriologii, epidemiologii i higieny, a także przygotowywał swoją pracę habilitacyjną na Uniwersytecie Poznańskim. W 1938 r. mianowany został kierownikiem Filii PZH w Gdyni, którą w krótkim czasie przekształcił w Instytut Higieny Morskiej i Tropikalnej i został jego dyrektorem. Uroczyste otwarcie Instytutu odbyło się 28 czerwca 1938 r. w ramach „Dni Morza”. Niestety, wybuch II Wojny Światowej w 1939 r. przerwał ambitne i szeroko nakreślone plany naukowe Profesora. Jako lekarz i porucznik rezerwy Polskiej Marynarki Wojennej, brał udział w obronie Gdyni i Oksywia, dostał się do niewoli niemieckiej, z której udało Mu się zbiec i wyjechać do Warszawy. Ponownie podjął pracę w PZH, a w 1940 r. objął stanowisko kierownika Oddziału Walki z Epidemiami centrali PZH i do 1944 r. organizował terenową walkę z epidemiami tyfusu płamistego, brzusznego i czerwonej. Brał również udział w walce podziemnej uczestnicząc w tajnej produkcji szczepionek i ich dostarczaniu do więzień, obozów koncentracyjnych i oddziałów partyzanckich, a także wykładał bakteriologię na podziemnych kursach medycyny Uniwersytetu Warszawskiego i Poznańskiego w Warszawie. W lipcu 1944 r., z polecenia Krajowej Rady Narodowej, objął kierownictwo tworzącej się w Lublinie

Państwowej Służby Zdrowia, a następnie do 1946 r. pełnił funkcję wiceministra w Ministerstwie Zdrowia w Warszawie. W Lublinie współpracował przy organizacji Uniwersytetu im. Marii Skłodowskiej-Curie, ukończył rozpoczętą w Poznaniu, pracę habilitacyjną i habilitował się u prof. Ludwika Hirszfelda. W 1945 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym mikrobiologii na Wydziale Lekarskim UMCS. W 1946 r. na własną prośbę, został zwolniony ze stanowiska wiceministra zdrowia i wyjechał do Gdańska, gdzie w Akademii Lekarskiej (później Akademia Medyczna) został mianowany profesorem zwyczajnym, objął kierownictwo Katedry i Zakładu Mikrobiologii, a także stanowisko dyrektora (reaktywowanego w grudniu 1945 r.) Instytutu Medycyny Morskiej i Tropikalnej Akademii Lekarskiej w Gdańsku. W Akademii Lekarskiej prof. J. Morzycki, w 1946 r. prowadził dla studentów medycyny wykłady z biologii, natomiast od 1947 r. wykładał mikrobiologię dla studentów III roku Wydz. Lekarskiego, II roku Wydz. Farmaceutycznego i Oddziału Stomatologicznego. Jako dyrektor Instytutu, prof. Morzycki zatrudniał znanych już przed wojną naukowców różnych dziedzin medycyny, biologii, chemii, epizootologii jako kierowników zakładów i pracowni. Był wśród nich także doc. dr wet. Abdon Stryszak, a wśród młodych pracowników lekarz wet. Zbigniew Kozar – uczeń prof. Witolda Stefańskiego. Sam prof. Morzycki kierował w Instytucie Zakładem Bakteriologii i Epidemiologii oraz, w jego obrębie, również Pracownią Wirusologii. W 1947 r. kierownictwo Zakładu Biologii i Parazytologii AL, który dotychczas był pod opieką prof. Morzyckiego, przejął przybyły do Gdańska prof. Fryderyk Pautsch. Przez pewien okres, zakład ten mieścił się w budynku IMMiT w Gdańsku-Wrzeszczu.

Prof. J. Morzycki miał niezwykłą intuicję i umiejętność dobierania pracowników naukowych i ich ukierunkowywania. Często nawiązywał z nimi (nawet z młodszymi asystentami) rozmowę, dyskutował o przebiegu pracy, ewentualnych trudnościach i uzyskanych wynikach. Taka postawa dyrektora Instytutu nie tylko podbudowywała i kształciła, lecz również zobowiązywała pracownika do jak najlepszego i rzetelnego wykonywania powierzonych zadań.

Prace naukowe prof. Morzyckiego w pierwszym okresie pracy w IMMiT dotyczyły badań nad zastosowaniem bakteriofagów anty Vi do określania lokalizacji źródeł zanieczyszczenia wód powierzchniowych Zatoki Gdańskiej oraz do oceny działania oczyszczalni ścieków, a następnie skupiły się przede

wszystkim na zagadnieniach wirusologicznych. W tej dziedzinie prof. Morzycki jako pierwszy w Polsce zastosował hodowlę tkankową do izolacji i utrzymywania szczepów wirusów, co umożliwiło zapoczątkowanie intensywnych badań nad wirusami chorobotwórczymi dla ludzi. Poza tym, w latach 50-tych, również jako pierwszy w Polsce, dokonał izolacji i identyfikacji 6 szczepów wirusa polio, wywołującego chorobę Heinego-Medina, od chorych z AM w Gdańsku. Interesowały Go również choroby odzwierzęce przenoszone na człowieka przez krwio pijne stawonogi. W 1953 r. np. osobiście nadzorował prace międzyinstytutowej ekspedycji naukowej zorganizowanej przez MZiOS w celu opracowania biocenozy naturalnego ogniska tularemii w okolicach Szczecina i Kamienia Pomorskiego, gdzie przypadki tej choroby były stwierdzane u ludzi.

Wyniki swoich prac prof. Morzycki publikował w specjalistycznych czasopismach naukowych polskich i zagranicznych, a także prezentował na krajowych i międzynarodowych sympozjach i zjazdach naukowych. Naukowy dorobek prof. Morzyckiego obejmuje 65 publikacji, 4 opracowania monograficzne oraz podręcznik „Mikrobiologia ogólna” (1954) przeznaczony dla studentów akademii medycznych.

Prof. Morzycki był członkiem Rady Redakcyjnej „Przeglądu Epidemiologicznego” (1947–1951) oraz redaktorem naczelnym Biuletynu IMMiT (od 1948 r. do śmierci). Biuletyn ten powstał z inicjatywy Profesora, był wydawany w języku angielskim i odegrał ogromną rolę w popularyzacji IMMiT w świecie. Przyczynił się również do ożywionej wymiany czasopism z zagranicznymi placówkami naukowymi.

Prof. Morzycki udzielał się także w towarzystwach naukowych. Był członkiem oraz członkiem Zarządu Gdańskiego Towarzystwa Lekarskiego; członkiem: Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów; Polskiego Towarzystwa Epidemiologów; Polskiego Towarzystwa Fizjologów, a także członkiem założycielem, członkiem oraz przewodniczącym Tymczasowego Zarządu Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego (1948–1950) oraz w następnych kadencjach (1950–1952) i (1952–1954–do śmierci). Prof. J. Morzycki propagował też parazytologię wśród lekarzy medycyny – na II Zjeździe PTP w Puławach (10–11.06.1950), w wygłoszonym referacie nakreślił historię polskiej parazytologii lekarskiej, przedstawił jej aktualny stan oraz wskazał kierunki i potrzeby jej działalności w planie sześciolatnim. Apelowal także, aby sprawy polskiej para-

zytologii lekarskiej były przedstawione na mającym się odbyć w 1950 r. Kongresie Nauki Polskiej (Przegl. Epidemiol. 1950, Nr 1–4: 1–12). Marzył nawet o tym, aby IMMiT przekształcić w „Instytut Wirusologii i Parazytologii PAN”. Tego zamiaru nie udało się Mu zrealizować, bowiem 8 lipca 1954 r. zmarł niespodziewanie po przeprowadzonym zabiegu chirurgicznym. Miał dopiero 49 lat.

Za zasługi dla kraju Prof. J. Morzycki został odznaczony Krzyżem Komandorskim III klasy; Orderem Odrodzenia Polski i Medalem Zwycięstwa. Otrzymał również Złoty Krzyż Zasługi, a także nagrodę Ministra Zdrowia „Za szczególne osiągnięcia naukowe, pedagogiczne, popularyzatorskie oraz w dziedzinie organizacji i nauczania”.

Pamięć prof. J. Morzyckiego została uczczona przez pracowników, którzy Jego imieniem nazwali główną aulę w budynku Instytutu Medycyny Morzkiej i Tropikalnej w Gdyni-Redłowie.

Prof. dr hab. Fryderyk Jan Władysław Pautsch

Prof. F. Pautsch urodził się 10 października 1911 r. we Lwowie. Jego ojciec, także Fryderyk, był wybitnym malarzem, uczniem m.in. Leona Wyczółkowskiego, profesorem akademickim we Wrocławiu (1912–1919); dyrektorem Państwowej Szkoły Sztuk Zdobniczych w Poznaniu (1919–1925), a od 1925 r. profesorem Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, w której przez pewien okres czasu pełnił funkcję rektora. Zmarł w 1950 r. w Krakowie.

Matką prof. Pautscha była Wilhelmina Gayer. Miał jedną siostrę – Marię (paleobotanik), która przez wiele lat pracowała w Instytucie Botaniki PAN w Krakowie.

Prof. Pautsch biegle władał językiem niemieckim i angielskim. Naukę w szkole średniej zapoczątkował w 1920 r., w Gimnazjum św. Magdaleny w Poznaniu, a od 1925 r. kontynuował w III Gimnazjum Sobieskiego w Krakowie i tu w 1929 r. zdał maturę oraz rozpoczął studia na Wydziale Filozoficznym UJ. W 1936 r., otrzymał dyplom mgr filozofii w zakresie zoologii wraz z anatomią porównawczą i podjął pracę w Zakładzie Zoologii Studium Farmaceutycznego UJ na etacie mł. asystenta (1936–1945), a następnie st. asystenta i adiunkta (1945–1946). Prof. Pautsch, będąc studentem III roku, pracował w Zakładzie Biologii i Embriologii Wydziału Lekarskiego UJ u prof. Emila Godlewskiego jr. i pod jego kierunkiem wykonał swoją pracę doktorską. Stopień doktora uzyskał w 1938 r. na Wydziale Filozofii UJ, a w 1945 r. na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UJ, otrzymał stopień doktora habilitowanego.

W czasie II Wojny Światowej prof. Pautsch nie tylko kontynuował swoją pracę naukową w Zakładzie Zoologii Studium Farmaceutycznego lecz, po śmierci prof. E. Godlewskiego jr. (IV 1944 r.), opiekował się także jego Zakładem. Uczestniczył również w tajnym nauczaniu organizowanym przez pracowników UJ. Aresztowany podczas łapanki, przebywał miesiąc w więzieniu Gestapo.

W 1946 r. prof. Pautsch objął stanowisko kierownika Katedry Anatomii Porównawczej i Embriologii Kręgowców na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu, a w 1947 r., otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego biologii ogólnej. Jesienią 1947 r. wyjechał do Gdańska i w Akademii Lekarskiej (później Akademia Medyczna) został kierownikiem Zakładu Biologii i Parazytologii. Przejął również wykłady z biologii i parazytologii dla studentów III roku Wydziału Lekarskiego. Prof. Jerzy Morzycki, który dotychczas opiekował się tym Zakładem, udzielił mu lokum w pomieszczeniach Instytutu Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdańsku-Wrzeszczu, którego był dyrektorem. W 1948 r. Zakład Biologii i Parazytologii został przeniesiony do budynku w podwórzu zakładów teoretycznych AL w Gdańsku. W Zakładzie tym, który w AM w 1975 r. jeszcze raz zmienił lokum i kilkakrotnie swoją nazwę, prof. Pautsch do przejścia na emeryturę w 1982 r., prowadził działalność naukową.

W AM w Gdańsku prof. Pautsch pełnił także

funkcję prodziekana na Wydziale Lekarskim (1956–1958) i Farmaceutycznym (1948–1951) oraz prorektora d.s. nauki (1962–1965), a w 1957 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego.

Prof. Pautsch był cenionym dydaktykiem i wspaniałym wykładowcą, więc wiele uczelni powierzało Mu wykłady na swoich wydziałach. Już w Krakowie prowadził wykłady z zoologii dla Pedagogium (1936–1945), a od 1945 r. w Zakładzie Zoologii Studium Farmaceutycznego UJ i na Wydziale Leśnym UJ. W Gdańsku, oprócz ww. wykładów na Wydziale Lekarskim, przez kilka lat wykładał parazytologię na Wydziale Farmaceutycznym; prowadził też wykłady z biologii pedagogicznej, zoologii i ewolucjonizmu w Wyższej Szkole Pedagogicznej; z genetyki, fizjologii zwierząt, i podstaw biologii na Wydziale BiNOZ Uniwersytetu Gdańskiego. Ponadto wykładał biologię na Wydziale Stomatologicznym AM w Warszawie oraz biologię i fizjologię ryb w WSR w Olsztynie.

Naukowe badania, prowadzone i kierowane przez prof. Pautscha, obejmowały trzy szeroko zakrojone grupy tematyczne i dotyczyły: endokrynologii porównawczej, biologii i sozologii przeszczepialnego czerniaka i jego odmian u chomika syryjskiego; endokrynologii i neurosekrecji skorupiaków, ze szczególnym uwzględnieniem regulacji hormonalnej zmiany barwy ciała (melanogenezy) tych zwierząt, szczególnie u kraba *Rhithropanopeus harrisi*, który przywędrował do Martwej Wisły z Zatoki Meksykańskiej; oceny toksykologicznej, wpływu zanieczyszczeń przemysłowych (jak np. fosfogipsy, detergenty, różne frakcje ropy naftowej) wody, na biologię i fizjologię niektórych zwierząt wodnych w tym także morskich. Widząc postępującą degradację Bałtyku, a szczególnie Zatoki Gdańskiej (m.in. przez zrzuty fosforu z gdańskiej fabryki nawozów sztucznych), prof. Pautsch, jako członek Komisji Oceanograficznej UNESCO zabiegał na forum międzynarodowym o „walkę z zanieczyszczeniami mórz i oceanów”.

Dla poszerzenia badań nad wpływem zanieczyszczenia wód, prof. Pautsch, w 1955 r. utworzył w Górkach Wschodnich (przy ujściu Martwej Wisły do Zatoki Gdańskiej) Stację Biologiczną, która dzięki licznym kontaktom Profesora z biologami morza całego świata, stała się w krótkim czasie szeroko znaną i docenianą placówką naukową. W 1970 r. Stację Biologiczną, z inicjatywy prof. Pautscha, przejął Uniwersytet Gdański, a On do 1976 r. był jej opiekunem naukowym.

Profesorowi Pautschowi zawdzięcza się: zbadanie transplantacji u larw płazów; opisanie przebud-

wy histologicznej mięśni u aksolotla; wykrycie dwóch hormonów, melanokontryny i karotenoidokspantyny, regulujących barwy patyczaków. Poza tym Profesor, jako pierwszy, opisał układ dokrewny niektórych gatunków krabów, a wyniki badań, które dotyczyły wszystkich odmian czerniaka u chomika syryjskiego wykazały, że opracowywany w Zakładzie czerniak doświadczalny, może nadawać się do porównawczych obserwacji czerniaków u ludzi.

Wyniki swoich badań prof. Pautsch prezentował na wielu zjazdach naukowych w kraju i za granicą – w Danii, Holandii, Niemczech, we Włoszech i na Węgrzech. Publikował je również w specjalistycznych czasopismach polskich i zagranicznych.

Naukowy dorobek prof. Pautscha obejmuje ponad 100 publikacji. Profesor jest również autorem podręcznika biologii (3 wydania); współautorem 2 podręczników parazytologii oraz skryptu do ćwiczeń z zoologii.

Prof. Pautsch był członkiem wielu gremiów naukowych krajowych i międzynarodowych, a w niektórych pełnił prestiżowe funkcje, jak np. jako delegat Polski (1964–1968) i wiceprzewodniczący (1967–1968) Międzynarodowej Komisji Oceanograficznej UNESCO. Był członkiem Europejskiego Towarzystwa Endokrynologii Porównawczej (1966–1980) i Komitetu Biologów Bałtyckich (1968–1982); członkiem Komitetu Zoologicznego Wydziału II PAN (1968–1979); członkiem (1961–1968) i sekretarzem naukowym (1964–1969) Komitetu Badań Morza PAN; członkiem Komitetu Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (1971–1972).

Należał też do wielu towarzystw naukowych: od 1945 r. był członkiem i prezesem (1970–1978) Polskiego Towarzystwa Zoologicznego; członkiem założycielem, a także sekretarzem (1948–1950) Tymczasowego Zarządu Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego; członkiem i przewodniczącym Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Genetycznego (1975–1979); członkiem Towarzystwa Przyrodników Polskich im. Kopernika; członkiem, sekretarzem generalnym (1956–1958) i wiceprezesem (1970–1978) Gdańskiego Towarzystwa Naukowego. Działal także w kolegiach redakcyjnych „Marine Biology” (1970–1971) oraz „Przeglądu Zoologicznego” i „Zoologica Poloniae”.

Prof. Pautsch odbył też kilka ważnych podróży naukowych. W latach 1957–1958, jako stypendysta Fundacji Rockefellera przebywał 6 miesięcy w Wlk. Brytanii, Danii, Holandii i Szwecji – m.in. w Marine Laboratory w Plymouth, a w 1962 r., jako stypendysta rządu holenderskiego, przez 4 miesiące prze-

bywał w Stacji Biologicznej Morza, na wyspie Curação na Antylach.

Za działalność naukową i organizacyjną prof. Pautsch otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski; Złoty Krzyż Zasługi; medale: „10-lecia i 40-lecia PRL”, „Zasłużonemu Gdańskiej Akademii Medycznej”, „40-lecia Akademii Medycznej w Gdańsku”; odznaczenia: „Za wzorową pracę w Służbie Zdrowia”, „Za zasługi dla Gdańska”, „Zasłużony Ziemi Gdańskiej”, Złotą Odznakę Towarzystwa Wiedzy Powszechnej; tytuł honorowy: „Zasłużony Nauczyciel PRL”. Ponadto – za pracę dydaktyczną z MZiOS otrzymał dwie nagrody I° (w 1965 i 1966 r.) i III° (1974 r.) oraz Nagrodę Rektora AMG (1964 r.).

Prof. dr hab. Fryderyk Pautsch, mieszkał w Gdańsku-Wrzeszczu. Zmarł 13 stycznia 1992 r.

Prof. dr hab. n. wet. Abdon Stefan Stryszak

Prof. A. Stryszak urodził się 30 grudnia 1908 r. w Domatowie pod Puckiem na Kaszubach. Jego ojciec, także Abdon, był nauczycielem, a matka – Pelagia z d. Radtke pochodziła z rodziny rolniczej. Profesor miał 2 siostry i 4 braci, z których jeden – Jan został księdzem; doktorem teologii i po 1945 r. był wykładowcą w Seminarium Duchownym w Pelplinie. Warto dodać, że wujami Profesora ze strony matki byli: ks. Stefan Radtke – budowniczy kościoła Chrystusa Króla w Gdyni, (zginął w obozie koncentracyjnym Sachsenhausen w Oranienburgu k/Berlina) oraz Jan Radtke – pierwszy polski wójt Gdyni.

Małżonką Profesora była Tekla Majerowska – dyplomowana pielęgniarka, która do 1939 r. pracowała w jednym z Ośrodków Zdrowia w Warszawie.

Państwo Stryszakowie mieli 3 córki: Teresę (dr wet.), Elżbietę (mgr historii) i Marię.

Prof. Stryszak, po zdaniu matury w 1926 r. w państwowym gimnazjum w Wejherowie, rozpoczął studia prawnicze na Uniwersytecie Poznańskim, lecz w 1928 r. przerwał je aby zacząć nowe, na Wydziale Weterynaryjnym Uniwersytetu Warszawskiego. W 1932 r. uzyskał dyplom lekarza weterynarii. Będąc na IV roku studiów pracował już jako asystent w Katedrze Anatomii Opisowej Zwierząt Domowych UW. W 1934 r., po odbyciu obowiązkowej służby wojskowej w Szkole Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu i w Pierwszym Pułku Szwoleżerów w Warszawie oraz po ćwiczeniach wojskowych w 6 DAK w Stanisławowie, gdzie otrzymał stopień ppr. rez. lekarza weterynarii, podjął pracę naukową na etacie st. asystenta w Katedrze Epizootologii Wydziału Weterynaryjnego UW. W 1935 r. uzyskał stopień doktora nauk weterynaryjnych, a w 1947 r. stopień naukowy doktora habilitowanego nauk weterynaryjnych. Już w 1938 r. prowadził wykłady z patologii chorób zakaźnych młodych zwierząt.

Prof. Stryszak biegle mówił po kaszubsku oraz znał szereg języków obcych: niemiecki, angielski, francuski, duński, rosyjski. Jeszcze przed II Wojną Światową wyjeżdżał za granicę w celach naukowych, np. w 1936 r. przebywał w Skandynawii i Niemczech, gdzie zwiedzał uczelnie i instytuty weterynaryjne, a w 1937 r., jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej, odbył staż naukowy w Danii i Niemczech (w Hanowerze).

We wrześniu 1939 r. prof. Stryszak został zmobilizowany i uczestniczył w działaniach obronnych kraju. W latach 1940–1944 pracował w Weterynaryjnej Pracowni Rozpoznawczej w Warszawie. Brał udział w Powstaniu Warszawskim, uczestniczył też w zabezpieczaniu budynków i wyposażenia Wydziału Weterynaryjnego UW. Dzięki tej akcji Wydział ten mógł już w 1946 r. wznowić działanie.

W 1945 r. Ministerstwo Rolnictwa oddelegowało prof. Stryzaka na Wybrzeże Gdańskie. W Oliwie zorganizował Wojewódzki Zakład Higieny Weterynaryjnej i do końca września 1947 r. był jego kierownikiem. Od października 1947 r. do 1952 r. prof. Stryszak pracował w Gdańsku w Instytucie Medycyny Morskiej i Tropikalnej, w którym – w Zakładzie Bakteriologii i Epidemiologii objął kierownictwo Pracowni Bakteriologii Morza i Produktów Rybnych. Ponadto w Akademii Lekarskiej, w Katedrze Mikrobiologii prowadził, zlecone Mu przez prof. Morzyckiego, zajęcia z zakresu mikro-

biologii ze studentami III roku Wydziału Lekarskiego. Równocześnie, od 1947 r. prof. Stryszak kierował Katedrą Epizootologii Wydziału Weterynaryjnego UW i na tym stanowisku pozostał do 1970 r. Tu w 1947 r. uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk weterynaryjnych, a w 1948 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego.

W 1952 r. prof. Stryszak objął funkcję kierownika Katedry Epizootologii w SGGW w Warszawie (po przeniesieniu Wydziału Weterynaryjnego z Uniwersytetu do Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego); w latach 1956–1958 pełnił obowiązki dziekana Wydziału Weterynaryjnego; w 1958 r. otrzymał tytuł profesora zwyczajnego, a w 1970 r., w nowej strukturze uczelni, został dyrektorem Instytutu Chorób Zakaźnych i Inwazyjnych. Funkcję tę pełnił do przejścia na emeryturę tj. do 1979 r.

Badania naukowe prof. Stryzaka dotyczyły głównie epizootologii i wiązały się z aktualną sytuacją epizootologiczną kraju. Chorobami, nad którymi pracował były: wścieklizna, nużycę, różycę, pasteurellozy, gruźlica. Szczególne znaczenie miały badania Profesora dotyczące chorób zakaźnych, wspólnych dla zwierząt i ludzi oraz związane z ekologią chorób zakaźnych, gdyż mogli korzystać z nich także lekarze epidemiolodzy. Prof. Stryszak zajmował się również oceną żywności pochodzenia zwierzęcego oraz interesował się wpływem wody Zatoki Gdańskiej na drobnoustroje grupy durowej; opracował też kilka ważnych instrukcji, które dotyczyły m.in.: rozpoznawania i zwalczania gruźlicy bydła, uzasadnienia merytorycznego zmiany przepisów w badaniu mózgu zwierząt chorych na wściekliznę oraz badania żywności pochodzenia zwierzęcego.

Wyniki badań prof. Stryszak prezentował na licznych sympozjach, zjazdach i konferencjach naukowych krajowych oraz międzynarodowych i publikował je w specjalistycznych czasopismach naukowych.

Naukowy dorobek prof. Stryzaka obejmuje ponad 70 publikacji oraz kilka cenionych podręczników, z których np. „Zasady badania ryb i przetworów rybnych” (1952) był pierwszą polską publikacją z tej dziedziny, a książka „Epizootologia ogólna” (1954, 1961 – II wyd.) była tłumaczona na język czeski.

Prof. Stryszak pełnił różne i znaczące funkcje w wielu gremiach i towarzystwach naukowych. W 1961 r. został członkiem korespondentem, a w 1969 r. członkiem rzeczywistym PAN. Był sekretarzem (1954–1962) i przewodniczącym (1963

–1968) Komisji Planowania Kadr i Placówek Naukowych Weterynaryjnych; zastępcą przewodniczącego (1965–1968), przewodniczącym (1968–1977) oraz honorowym przewodniczącym (od 1991) Komitetu Nauk Weterynaryjnych PAN; przez wiele lat był także członkiem Państwowej Rady Sanitarno-Epidemiologicznej. Ponadto był członkiem i przewodniczącym Rady Naukowej Państwowego Instytutu Weterynaryjnego w Puławach (1973–1985) oraz członkiem Rad Naukowych: Morskiego Instytutu Rybackiego w Gdyni; Wojskowego Ośrodka Naukowo-Badawczego Służby Weterynaryjnej w Puławach; Instytutu Fizjologii i Żywienia Zwierząt PAN w Jabłonnej k/Warszawy. Prof. Stryszak był też twórcą i głównym organizatorem naukowych podstaw portowej służby weterynaryjnej w Polsce (1945–1947), a dzięki jego staraniom, w 1976 r. został utworzony Zakład Patologii Doświadczalnej Zwierząt PAN w Poznaniu. Był również sekretarzem naukowym Zrzeszenia Lekarzy Weterynarii (1938–1939); członkiem założycielem oraz skarbnikiem (1948–1950) Tymczasowego Zarządu Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego; prezesem (1954–1955) i członkiem honorowym (od 1966 r.) Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych, a od 1985 r. honorowym członkiem Polskiego Towarzystwa Epidemiologów i Lekarzy Chorób Zakaźnych. Pełnił też funkcję przewodniczącego grupy roboczej epizootiologii w Podsekcji Weterynaryjnej na I Kongresie Nauki Polskiej (1950).

Prof. Stryszak był członkiem rad redakcyjnych następujących czasopism: „Archiv für experimentelle Veterinärmedizin”; „Medycyna Weterynaryjna”; „Przegląd Epidemiologiczny”.

Swoją wieloletnią i wielokierunkową działalnością w zakresie nauk weterynaryjnych prof. Stryszak zdobył uznanie w kraju i za granicą, czego wyrazem są nadane Mu godności doktora honoris causa Wyższej Szkoły Weterynaryjnej w Hanowerze, Niemcy (1963 r.) i Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (1987 r.), a także wybicie przez SGGW medalu pamiątkowego na cześć prof. A. Stryzaka.

Prof. Stryszak otrzymał wiele odznaczeń, a mianowicie: Krzyż Oficerski (1956), Krzyż Komandorski z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski (1969), Medal Komisji Edukacji Narodowej, Medal PAN im. M. Kopernika, Odznakę Honorową Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych „Pro Scientia Veterinaria Polona”, Złotą Odznakę „Zasłużony Pracownik Morza”, Złotą Odznakę Honorową Miasta Stołecznego Warszawy.

Prof. Stryszak nigdy nie zapomniał o swoim kaszubskim pochodzeniu. Jako student Uniwersytetu Warszawskiego należał do korporacji studenckiej „Cassubia”; był członkiem założycielem (1956), a od 1990 r. honorowym członkiem Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego; czynnie uczestniczył w „Kongresach Pomorskich”; drukował też swoje artykuły „O dawnej Gdyni” w czasopiśmie Pomerania.

Mimo tak licznych zasług i osiągnięć naukowych, Prof. Stryszak był człowiekiem skromnym i niezwykle życzliwym dla ludzi. Chętnie pomagał zdolnym studentom i absolwentom w znajdowaniu miejsc pracy, a także w uzyskiwaniu stypendiów naukowych (również zagranicznych), aby mogli zdobywać wiedzę i rozwijać swoje talenty badawcze.

Prof. dr hab. n. wet. i dr h.c. Abdon Stryszak zmarł 27 listopada 1995 r. w Warszawie.

Literatura

- [1] Anusz Z. 1996. Prof. dr hab. dr h. c. Abdon Stryszak (30.XII.1908–27.XI.1995). *Przegląd Epidemiologiczny* 50: 213–214.
- [2] Jeliński M. 1996. Prof. dr hab. dr h. c. Abdon Stryszak (Wspomnienie pośmiertne). *Wiadomości Parazytologiczne* 42: 137–138.
- [3] Jeliński M., Kamiński Z. 2003. Stryszak Abdon Stefan (1908–1995). W: *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku. Seria Biograficzna*. Tom I. (Red. Z. Machaliński). Akademia Medyczna, Gdańsk: 125–131.
- [4] Kozar Z. 1987. Morzycki Jerzy (1905–1954). W: *Słownik Biologów Polskich*. (Red. S. Feliksiak). Instytut Historii, Nauki, Oświaty i Techniki PAN, Warszawa: 380–381.
- [5] Kryński S. 1955. Prof. dr Jerzy Morzycki (1905–1954). Wspomnienie pośmiertne. *Biuletyn Państwowego IMMiT w Gdańsku*, tom VI: 9–13.
- [6] Kryński S. 1994. Kartki ze wspomnień starego profesora. *Gazeta AMG* 8: 4–5.
- [7] Kryński S. 1996. Kartki ze wspomnień starego profesora. *Gazeta AMG* 10: 22–25.
- [8] Limon J. 1993. Fryderyk Pautsch (1911–1992), prof. zw. kierownik Katedry i Zakładu Biologii i Genetyki AM w Gdańsku w latach 1947–1982. Z żałobnej karty. *Annales Academiae Medicae Gedanensis* 23: 291–300.
- [9] Limon J. 1995. Katedra i Zakład Biologii i Genetyki. 50 lat Akademii Medycznej w Gdańsku. *Annales Academiae Medicae Gedanensis* 25, supl. 1: 293–301.
- [10] Limon J. 1995. Fryderyk Pautsch (1911–1992) profesor zwyczajny, kierownik Katedry i Zakładu Biologii i Genetyki AM w Gdańsku – 50 lat Akademii Medycznej w Gdańsku. *Annales Academiae Medicae*

- Gedanensis* 25, supl. 4: 193–196.
- [11] Limon J. 2006. 60 lat historii Katedry i Zakładu Biologii i Genetyki Akademii Medycznej w Gdańsku (1945–2005) – ludzie, nauka i dydaktyka. *Annales Academiae Medicae Gedanensis* 36: 111–121.
- [12] Morzycki Jerzy: Życiorys. IMMiT – odpis, 1973.
- [13] Wasąg B., Kamiński Z. 2003. Pautsch Fryderyk Jan Władysław (1911–1992). W: *Ludzie Akademii Medycznej w Gdańsku. Seria Biograficzna*. Tom I. (Red. Z. Machaliński). Akademia Medyczna, Gdańsk: 113–118.
- [14] Wegner Z. (red.), Jara Z., Kruminis-Łozowska W., Lonc E., Majewska A.C., Niewiadomska K., Nowosad P. 1998. Parazytologia i parazytologii w Polsce. 50 lat działalności Polskiego Towarzystwa Parazytologicznego (1948–1998). Monografie Parazytologiczne 14. Polskie Towarzystwo Parazytologiczne, Warszawa.
- [15] Żuroch-Piechowski T. 2006. Prof. Abdon Stryszak – dobry człowiek. *Gość Gdański (w Gościu Niedzielnym)*, 22.X.2006: VIII.